

การตีความแบบวิเคราะห์ที่เปรียบเทียบระหว่าง
Pity and Fear กับ หิริโอดັปปะ
A Study of Analytical Comparison between the Concept
of Pity and Fear and Hiri Ottappa

ณัฐนันท์ ศรีเลิศ Nattanart Srilert^๑
เศรษฐพงษ์ ศรีเลิศ Sretthapong Srilert^๒

Received: August 13, 2019

Revised: August 19, 2019

Accepted: August 22, 2019

บทคัดย่อ

ความสงสารและความกลัว หรือ Pity and Fear เป็นแนวคิดในทางจิตวิทยาทางการละครของ อริสโตเติล นักปรัชญากรีกโบราณ มีความคล้ายคลึงและความแตกต่างบางประการเมื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาในหัวข้อธรรมเป็นโลกบาลคือคัมภีร์ของโลกร ๒ อย่าง คือ หิริ ความละอายต่อบาปหรือละอายต่อการกระทำบาป และ โอดັปปะ ความเกรงกลัวต่อผลของบาป กล่าวคือ ในแนวคิดทางจิตวิทยาทางการละครที่ อริสโตเติล ได้นำเสนอและระวางตัวไม่ให้ความผิดพลาดในการใช้ชีวิต ซึ่งในลักษณะที่คล้ายคลึงกันนี้ หลักธรรมอันเป็นโลกบาลคือคัมภีร์ของโลกรคือหิริและโอดັปปะนั้น หิริ คือความละอายที่พระพุทธศาสนาสอนให้บุคคลรู้จักความละอายแก่ใจในอันที่ตนจะกระทำความชั่วความหยาบ หรือความผิดบาปทั้งปวง และโอดັปปะ คือความเกรงกลัวที่ตนจะได้รับผลร้ายที่เกิดจากการกระทำบาปของตนนั้นและเกิดความตั้งใจที่จะไม่กระทำบาปทั้งปวง

คำสำคัญ : หิริ, โอดັปปะ

---

^๑ ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี Department of Buddhism Faculty of Buddhism
Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist Collage, Thailand.
Email: natthanart2019@gmail.com

^๒ กลุ่มงานส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม สำนักพัฒนาบุคลากร สำนักงานเลขาธิการสภา
ผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร Director of the Moral and Ethical promotion's Division
Human Resource Development Bureau Secretariat of the House of Representative,
Thailand.

Abstract

Pity and Fear is dramatic Psychological concept written by Aristotle, an ancient Greek philosopher. It consists of some similar and different idea when it is taken to compare with the Buddhist Principle topic “LokapalaDhamma” or virtues that protect the world. The Lokapala Dhamma consists of Hiri or moral shame to perform the sinful action and Ottappa or moral dread to do sinful action, namely, for the dramatic psychological concept presented in Poetics, Pity means the way the audiences who watch the play get the feeling of pity to the main character or the protagonist of the tragedy play in accordance with this protagonist who must be the hero who faced the bad result from his unintentional action. Then, the audiences get the feeling of fear to face the bad result as same as the protagonist influenced to force themselves to avoid the bad doings and regard to avoid the failures in their life. It is similar to the concept in Hiri and Otappa in the point of external factors for the pity and fear and internal factors for Hiri and Ottappa in the Buddhist Principle of Lokapala Dhamma.

Keywords: Plays, Pity and Fear

๑. บทนำ

ภาพเหตุการณ์ในเว็บไซต์ของ Youtube.com ซึ่งเป็นภาพในคลิปวิดีโอเกี่ยวกับการประหารชีวิตนักโทษคดีอุกฉกรรจ์ เป็นภาพที่ที่นักโทษคนหนึ่งกำลังถูกคุมตัวออกมา เขาถูกเอาผ้ามัดปิดตา แล้วถูกมัดตรึงเข้ากับหลักประหารเพื่อรอรับการถูกประหารชีวิต เพชฌฆาต ตั้งกระบอกปืนเล็งไปยังนักโทษคนนั้น.

นี่คือภาพเหตุการณ์ที่นำมาใช้ในเชิงสมมุติเพื่อนำไปสู่การวิพากษ์เกี่ยวกับความเหมือนและความต่างทางโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของมนุษย์ ซึ่งแน่นอนว่าจะจะเป็นไปในบริบทของคุณธรรมจริยธรรมเป็นประเด็นสำคัญและเกี่ยวเนื่องด้วยความสงสาร และความกลัวในทฤษฎีทางการละครคลาสสิกของกรีกโบราณ กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในหัวข้อ หิริ และโอตตปปะ คือ ความละอายต่อการกระทำบาปและและความกลัวต่อผลที่จะได้รับจากการทำบาป จะไม่มุ่งไปที่ประเด็นอื่นใดทั้งหมดไม่ว่าจะเป็น นักโทษคนนั้นคือใคร มีชื่ออย่างไร ต้องคดีอะไร หรือทำความผิดร้ายแรงอะไรมา ผิดจริงหรือไม่ ใครเป็นผู้พิพากษาพิจารณาคดีกันที่ศาลไหน ฯลฯ แต่จะให้เป็นกรณีสมมุติ และจะกำหนดรู้ในเรื่องนี้ในเบื้องต้นนี้แต่เพียงว่า เขาเป็นนักโทษประหารและกำลังจะถูกประหารชีวิต ในไม่ช้านี้เขาจะต้องตาย ถ้าเราเอาใจไปจับที่ความรู้สึกขณะนั้นของผู้ถูกประหาร เขาจะคิดอะไรอยู่ในขณะที่ความตายกำลังจะมาถึงในไม่ก็อดีตข้างหน้าและถ้าเราเอาใจไปจับที่ความรู้สึกขณะนั้นของเพชฌฆาต เขาจะมีความรู้สึกอย่างไรกับการฆ่าตามหน้าที่ที่กำลังกระทำอยู่

นี้ ถ้าสมมุติว่าเราเป็น เพชฌฆาต หรือ นักโทษ เราจะรู้สึกอย่างไร และจะทำอย่างไร ? ความรู้สึกกรวม ๆ ทั้งหมดนี้ เรียกได้อย่างแน่ชัดว่า อยู่ในบริบทของ “ความสงสารและความกลัว” ซึ่งจะเป็นความรู้สึกในบริบทของ Pity and Fear หรือไม่ว่าไรนั้น เป็นประเด็นที่จะนำมาสู่การวิพากษ์ต่อไปนี้ เมื่อได้แนวคิดนี้แล้วก็ให้นึกถึงแนวคิดในหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี หรือธรรมศึกษาตรี ที่เรียนหลักธรรมในหมวดสอง ในหัวข้อ “ธรรมเป็นโลกบาล คือคัมภีร์ครองโลก” ๒ อย่าง ได้แก่ ๑. หิริ ความละอายต่อบาป และ ๒. โอตตปปะ ความเกรงกลัวต่อบาป

สรุปการเปิดประเด็นในที่นี้เป็นเบื้องต้นก่อนว่า ทั้งแนวคิดใน Pity and Fear ที่เป็นแนวคิดทางปรัชญาทางการละครของซีกโลกทางตะวันออก และ หิริ โอตตปปะ ที่เป็นแนวคิดทางพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นปรัชญาในสายตะวันออก มีความสอดคล้องกันในหลายๆ มิติ และในหลาย ๆ ประเด็นซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป

๒. Pity and Fear คืออะไร

Pity and Fear เป็นทฤษฎีการละครของ Aristotle นักปรัชญากรีกโบราณที่กล่าวไว้ในวรรณกรรมชิ้นเอกของโลกที่มีชื่อว่า “The Poetics” ซึ่งมีผู้รู้ทางวรรณคดีได้แปลไว้ว่า “กวีศาสตร์” ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก และมีผู้สนใจนำมาศึกษาหารายละเอียดล่องเลียดต่อเนื่องเชื่อมโยงไปถึงการตีความหรือการขยายความเพิ่มเติมต่าง ๆ แล้ว โดยที่ อริสโตเติล นักปรัชญากรีกโบราณท่านนี้สำหรับท่านที่ผ่านการเรียนรู้ในระดับปริญญา

ตรีไม่ว่าจะเป็นคณะไหนสาขาวิชาเอกอะไร ชื่อเสียงเรียงนามของนักปรัชญาท่านนี้ ก็คงจะได้ยินได้ฟังมาบ้างไม่มากก็น้อย

อนึ่ง ในท่ามกลางประเด็นหรือแนวคิดทางการศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาศาสนา จิตวิทยา สังคมวิทยา ศิลปะ วรรณคดี หรือ อื่นๆใด ที่เป็นที่มีในโลกนี้ ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจควรแก่การหยิบยกมาต่อ ยอดทางวิชาการที่อาจจะมีคุณูปการต่อการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกันอย่างสลับซับซ้อนทางศาสตร์ต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น คือ ประเด็นที่เป็นแนวคิดต่าง ๆ ในทฤษฎีทางละคร โศกนาฏกรรม (Tragedy) ที่รู้จักกันในศัพท์เทคนิคทางวรรณคดีว่า Pity and Fear^๓ เช่นกัน

กล่าวกันว่า ละครแบบโศกนาฏกรรม (Tragedy) จะมีคุณค่ามากกว่าละครแบบสุขนาฏกรรม(Comedy) เพราะคนดูละครสนุกตลก ดูแล้วก็จบ ๆ ไปไม่คิดอะไร แต่ถ้าดูละครโศกนาฏกรรมแล้ว คนดูจะกลับบ้านพร้อมกับความคิดทางจริยธรรมที่ว่า ตนจะไม่เป็นเหมือนตัวละครนั้นและจะตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี

คำว่า ละครโศกนาฏกรรม ไม่ใช่ละครเศร้าแบบธรรมดาสามัญทั่วไปอย่างที่เข้าใจกัน ซึ่งแน่นอนว่า ไม่ใช่ละครเศร้าเคล้าน้ำตา หรือนิยายโศกต่าง ๆ ที่เห็นกันในทีวีหรือนวนิยายที่ขายตามร้านหนังสือ แต่เป็นละครแบบคลาสสิก(Cassic) ที่มีกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เคร่งครัดของละครคลาสสิกตามแบบฉบับของกรีกที่เรียกกันว่า Tragedy นี้มากมายเช่น ตัวละครเอกจะต้องเป็น “ผู้ยิ่งใหญ่” ที่ไม่ธรรมดา ตัวละครเอกจะต้องตกอับหรือได้รับความลำบากในลักษณะของ “โชคชะตานำพา

ให้เป็นไปเช่นนั้น” และ ตัวละครเอกนั้นต้องตายในตอนจบ เป็นต้นซึ่งจะได้กล่าวถึงประเด็นนี้อีกครั้ง

จะกล่าวถึงทฤษฎีทางการละครในเรื่องทฤษฎีตรีเอกภาพ หรือ Three Unity Theory^๓ของอริสโตเติลสักเล็กน้อยพอให้ได้ทราบถึงกฎระเบียบบางประการของละครคลาสสิก

ทฤษฎี “ตรีเอกภาพ” ประกอบด้วย

๑.Unity of Place หรือ เอกภาพด้านสถานที่ หมายถึง ละครเรื่องนั้นจะต้องมีฉากเดียว

๒.Unity of Time หรือ เอกภาพด้านเวลา หมายถึง การที่ละครเรื่องนั้นจะต้องจบลงในวันเดียวและ

๓.Unity of Action หรือ เอกภาพด้านอารมณ์(ในการแสดง) หมายถึง การที่ละครเรื่องนั้นจะต้องมีอารมณ์เพียงอย่างเดียว กล่าวคือ จะเป็นเรื่องโศกนาฏกรรม เนื้อเรื่องก็จะมีแต่เรื่องโศกเศร้าอย่างเดียว ไม่ให้มีเรื่องราวของความสุขมาเกี่ยวข้องเจือปนเด็ดขาด ในขณะเดียวกัน ถ้าเป็นละครแบบสุขนาฏกรรม ก็จะมีแต่เรื่องราวของความสุขสนุกสนาน ไม่มีเรื่องทุกข์โศกมาเจือปน

อย่างไรก็ตาม กฎระเบียบทางการละครคลาสสิกของกรีกนี้ได้ถูกปรับเปลี่ยนโดยวิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare) ที่ยอมรับกันว่าท่านผู้นี้เป็นกวีเอกของโลกชาวอังกฤษ โดยที่ลักษณะการปรับเปลี่ยนในเรื่องนี้ (บางท่านใช้คำว่าทำลายกฎของการละคร

^๓Martin Gray. Dictionary of Literary Terms.London : Pearson Education Limited. 1992. p.96.

แบบคลาสสิก แต่คำว่า “ทำลาย” นี้เป็นคำหนักเกินไป ทำให้คำนี้ไม่เป็นที่ยอมรับ เป็นไปในลักษณะของการเน้นถึงความเป็นจริงของชีวิต เช่น คนชีวิตคนเราไม่ได้จบลงในสถานที่เพียงแห่งเดียว ละครของเชคสเปียร์จึงไม่มีการจำกัดในเรื่องของสถานที่ (เป็นการทำลายหรือปรับเปลี่ยน Unity of Place), ชีวิตคนเราโดยส่วนมากไม่มีทางที่จะจบลงในวันเดียว ละครของเชคสเปียร์จึงมีฉากข้ามวันข้ามคืนแล้วแต่เรื่องราวของละครนั้น ๆ (เป็นการปรับเปลี่ยนหรือทำลายกฎของ Unity of Time) และเชคสเปียร์กล่าวว่า ชีวิตคนเรานั้น มีช่วงเจ็ดที่ ก็ย่อมมีดีเจ็ดหน ไม่มีความแน่นอน เป็นไปตามกฎอนิจจัง คือความไม่เที่ยงตามหลักไตรลักษณ์ในทางพระพุทธศาสนา (เป็นการปรับเปลี่ยนหรือทำลายกฎ Unity of Action) ซึ่งนักวิจารณ์วรรณคดีช่วงหลังต่อมา เรียกกันว่า Tragic-Comedy หรือ Shakespearean Tragedy ซึ่งจะขอไม่กล่าวถึงรายละเอียดในที่นี้^๔

อย่างไรก็ตาม เมื่อเชคสเปียร์ได้ปรับเปลี่ยน กฎทางการละครของอริสโตเติลแล้ว แต่เนื่องจากยุคที่การละครเฟื่องฟูนี้เราเรียกขานกันว่าเป็นยุค “คลาสสิก” ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้เชคสเปียร์ได้รับสมญานามว่าเป็นนักวรรณคดีแบบ “โรมแมนติก” ยุคโบราณหรือยุคเก่า และได้ถูกนักวรรณคดีอังกฤษผู้มีใจชื่นชมในความเป็น “คลาสสิก”

ที่ก่อกำเนิดเกิดขึ้นมาในยุคหลังเชคสเปียร์ ถูกเรียกขานกันว่าเป็นยุค “คลาสสิกใหม่” หรือ “Neo-Classic” โดยมี อเล็กซานเดอร์ โป๊ป (Alexander Pope) ซึ่งเป็นนักวรรณคดีแบบคลาสสิกใหม่ ได้เขียนบทวิจารณ์โจมตีเชคสเปียร์อย่างรุนแรงไปในทางเสียๆหายๆ และเรื่องนี้เป็นที่สนใจของนักวิจารณ์วรรณคดีมิใช่น้อยว่า อะไรกันแน่ที่เป็นสาเหตุให้อเล็กซานเดอร์ โป๊ป ต้องโจมตี วิลเลียม เชคสเปียร์ ซึ่งเป็นนักวรรณคดีรุ่นก่อนของตน ลำพังเพียงการไม่ยอมรับที่เชคสเปียร์ ปรับเปลี่ยน (ทำลาย) กฎของคลาสสิก ไม่น่าจะต้องโจมตีกันถึงเพียงนี้^๕

ความจำในอดีตที่ได้เรียนกับครูบาอาจารย์ผู้ทรงความรู้ทางวรรณคดี โดยเฉพาะวรรณคดีอังกฤษ คือแนวความคิดที่เป็นภูมิความรู้หรือจะเรียกให้ถูกนั้นจะต้องใช้คำว่า “ภูมิความรู้แห่งความเข้าใจที่ถูกต้อง” เกี่ยวกับหลักความคิดหรือ ทฤษฎีความรู้ในหัวข้อ Pity and Fear นี้ นับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะอาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ และได้ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ Pity and Fear นี้ให้ได้เข้าใจในเบื้องต้นที่พอเข้าใจได้ง่าย ๆ คือ Pity and Fear คือความรู้สึกของผู้ที่ดูละครโศกนาฏกรรม(Tragedy) แล้วเกิด

^๔ วิถีพิเตีย, คำอธิบาย Shakespearean Tragedy, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <https://en.m.wikipedia.org/wiki/>, [๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^๕ วิถีพิเตีย, คำอธิบาย Neo-Classic, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <https://th.m.wikipedia.org/>, [๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

สงสารตัวละครที่ตกต่ำในโชคชะตาชีวิตและกลัวว่าความโชคร้ายนั้นจะเกิดกับตัวเอง ซึ่งยังคงเป็นประเด็นปัญหาว่า การตีความเช่นนี้เป็น “ภูมิความรู้แห่งความเข้าใจที่ถูกต้อง” ตามหลักทฤษฎีทางการละครอย่างแท้จริงหรือไม่อย่างไร

ในขณะที่ซีกโลกตะวันตกมีการกล่าวถึง Pity and Fear ในทางซีกโลกตะวันออก ก็มีการกล่าวถึงประเด็นที่เป็นอารมณ์ความรู้สึกที่คล้ายคลึงกันนี้ในหลักธรรมหมวดที่สอง ตามทัศนะของอริสโตเติล อารมณ์ความรู้สึกต่างๆ เป็นตัวแทนและปลูกเร้าอยู่ในละครโศกนาฏกรรมคือ “ความรู้สึกสงสารและความกลัว” ซึ่งอริสโตเติล ได้นิยามความสงสารในฐานะอารมณ์หนึ่งที่เราารู้สึกต่อใครคนหนึ่งซึ่งได้รับทุกข์ทรมาณกับโชคชะตาอันอาภัพอย่างไม่สมควร และความกลัวในฐานะอารมณ์ที่เราารู้สึกเมื่อเราทั้งหลายตระหนักว่า ผู้ที่ได้รับทุกข์ทรมาณจากความโชคร้ายนั้นคือคนที่เหมือนๆ กันกับตัวเรา

ในที่นี้ “ความสงสารและความกลัว” เมื่อได้ประสบพบเจอในชีวิตจริงแล้ว ความรู้สึกเจ็บปวดทุกข์ทรมาณต่างๆ ก็มากมี แต่เมื่อสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในการเลียนแบบโศกนาฏกรรม ซึ่งจะถูกบูรณาการเข้าสู่โครงสร้างหนึ่ง ที่มีการสร้างความพึงพอใจทางสติปัญญาในฐานะที่เป็นเป้าหมายหลักตามที่อริสโตเติล ได้เชื่อมโยงการปลูกเร้าอย่างได้ผลเกี่ยวกับความรู้สึกสงสารและความกลัวนี้กับธรรมชาติของ hamartia (missing, error, offence) ซึ่งก็คือ “ความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องซึ่งเป็นเหตุผลนำไปสู่ความหายนะของตัวเอกในละครโศกนาฏกรรม”

ในวงการของการศึกษาวรรณคดีต่างชาติโดยเฉพาะวรรณคดีของยุโรป จะได้ยินได้ฟังคำว่า “ปมออดิพัส” หรือ “Oedipus Complex” กันอยู่บ่อย ๆ จึงขอเล่าเรื่อง ออดิพัสสักเล็กน้อยคือเล่าเอาความแบบคร่าว ๆ แล้วจะกลับมากล่าวถึงรายละเอียดของคำว่า ปมออดิพัส หรือ Oedipus Complex นี้อีกที

เรื่องราวของ ออดิพัส มีเรื่องราวที่คล้ายกันกับตำนานนิทานเรื่อง พญาาง พญาพาลของไทยเรา นั่นคือ ออดิพัสเป็นลูกของกษัตริย์เกิดมาก็ได้รับคำทำนายว่าจะกระทำปิตุฆาตหรือฆ่าบิดาของตน จึงถูกนำไปฆ่าเสีย แต่คนที่นำไปฆ่าเกิดความสงสารจึงได้เอาไปให้เจ้าเมืองอีกเมืองหนึ่งซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้าม ทำนองว่าเป็นศัตรูคู่อริคล้ายกับไทยกับพม่าในสมัยอดีตก็ว่าได้ เมื่อโตขึ้น ออดิพัสก็ได้ยกทัพกลับมาตีเมืองของฝ่ายบิดาและได้รับชัยชนะและธรรมดาว่าผู้ชนะย่อมได้ครองครองทุกอย่างของฝ่ายผู้แพรวมไปถึงมเหสีหรือราชินีของฝ่ายตรงข้าม

เราทราบกันดีว่าพญาพาลนั้นเมื่อเข้าไปเพื่อจะลวงประเวณีต่อมารดาตนนั้น น้านมของมารดาไหลออกมา ทำให้สะกิดใจผู้เป็นบุตรจึงได้ถามไถ่จนทราบความจริงว่าตนได้กระทำปิตุฆาต และเกือบๆ จะสมสู่กับมารดาแท้ๆ ของตน จึงได้สั่งประหารผู้เกี่ยวข้องในการปกปิดเรื่องราวทั้งหมด และต่อมาเกิดรู้สึกผิดต่อการกระทำของตนจึงได้มีการสร้างพระเจดีย์เป็นการไถ่บาปหรือ Guilty จึงเกิดขึ้นแบบถาโถมเข้าใส่จิตใจของออดิพัสอย่างรุนแรง จนต้องควักลูกตาตัวเองจนตาบอดทั้งนี้เพื่อโทษโถงบาปให้กับการกระทำที่ผ่านมามาทั้งหมดของตน และนี่คือที่มา และ

ความหมายของคำว่า “ปมอดิฟุส” หรือ “Oedipus Complex” ที่วงการวรรณคดีมักจะกล่าวถึงเมื่อมีประเด็นความทุกข์ยากลำบากใจของบุคคลในลักษณะเช่นนี้^๖

หิริโอดัปปะ คืออะไร

หนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ของท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) อธิบายไว้ว่า หิริ-โอดัปปะ : ความละอายและความเกรงกลัวต่อบาป เป็นหลักธรรมค้ำครองโลกให้สงบสุข รักตนเอง รักครอบครัว รักส่วนรวม โดยจะขออธิบายเพิ่มเติมในรายละเอียดบางประการดังนี้ หิริ (อ่านว่า หิ-ริ, หรือหิ-หริ) แปลว่า ความละอายแก่ใจ ความละอายต่อบาป กล่าวให้ละเอียดอีกทีได้ว่า หิริ หมายถึงความละอายใจตัวเองต่อการทำความชั่วความผิด ละอายต่อการประพฤติทุจริตทั้งหลายและความละอายใจตัวเองในการที่ตัวเองจะต้องละเว้นไม่ทำความดีซึ่งควรจะทำให้เกิดมีในตน นั่นคือการไม่เอาที่จะทำความดีให้เกิดขึ้นในจิตในใจของตน เช่นบิดามารดามีความละอายใจที่จะไม่ดูแลบุตรของตน แล้วบิดาก็ไม่เอาหรือกลัวที่จะตัดสินใจดูแลบุตรของตน เช่นนี้เรียกว่ามีหิริ ดังนี้ เป็นต้น^๗

อนึ่ง หิริ นั้นเกิดขึ้นได้ด้วยการคิดถึงการศึกษา ฐานะ ยศศักดิ์ ชาติตระกูลของตน คือเป็นการคิดถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของตน รวมทั้งความแกล้วกล้าของจิตใจที่จะไม่ทำเช่นนั้น หิริ เป็นธรรมรักษาคุ้มครองโลก หรือ “โลกपालธรรม” นักศึกษานักธรรมชั้นตรี หรือ ธรรมศึกษาตรี จะท่องจำจนติดปากเพื่อนำไปใช้ในการสอบว่า “ธรรมเป็นโลกบาลคือคุ้มครองโลก” หิรินี้จะทำให้โลกเกิดสันติ ทำให้คนเราอยู่กันอย่างสงบสุข เพราะคนที่มีหิริจะเกลียดความชั่วและละอายที่จะทำความชั่วทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทำให้ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่โลกและสรรพสัตว์ทั้งปวง หากคนเราคิดจะทำในสิ่งที่ชั่ว ถ้ามี “หิริ” ในใจ ความละอายจะเกิดขึ้นมาในใจ แม้ว่าคนอื่นจะไม่รู้ไม่เห็นในสิ่งที่เขาคิดจะทำนั้นว่า คิดทำชั่วอย่างไร สิ่งใดที่เป็นไปเพื่อความเลวทรามไม่ถูกต้องทางธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า ก็อนุমানได้ว่า สิ่งนั้นเป็นความเลว อะไรที่วัดได้ (โดยหลักศีลธรรม) ว่าถูกหรือไม่ถูก คือถ้าทำอะไรลงไป ถ้าไม่ถูกต้องแล้วจะรู้สึกละอายในใจตนเอง เรียกว่ามี “หิริ” ในใจนั่นเองตามหลักนั้น กล่าวกันว่านักปราชญ์ทั้งหลายไม่สรรเสริญ ไม่นิยม ในสิ่งที่ผิดจากธรรม ผิดต่อคุณธรรมจริยธรรมทั้งหมดทั้งมวล ความละอายนี้เป็นต้นเหตุให้ทำความดี ซึ่งความดีทั้งหมดเกิดจากความละอายทั้งนั้น ความไม่ดีเกิดจากความไม่ละอายนั่นเอง ซึ่งก็เป็นที่ยูจกกันคืออยู่แล้วว่า

^๖ Pantip, คำอธิบาย ปมอดิฟุส, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.clipmass.com>, [๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์,

โดยแท้ที่จริงแล้ว ศิล 5 มีความละเอียดเป็นเบื้องต้น เป็นสมมุติฐาน หากว่ามีความละเอียดในใจแล้วไม่กล้าทำการละเมิดต่อศีลข้อนั้น ๆ ได้ทั้งหมด^๔

หลักการอย่างหนึ่งที่กล่าวไว้ในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับ “ความละเอียด” นี้ว่า บุคคลพึงละเอียดต่อสิ่งที่ควรละเอียด ในแง่ของการนุ่งห่มของนักบวช บางลัทธิศาสนาจะถือเคร่งครัดในเรื่องของการไม่ยึดติด ซึ่งการไม่ยึดติดนี้สอดคล้องกับคำว่า “ไม่มีอุปาทาน” คือไม่มีความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ แต่สำหรับการนุ่งห่มแล้ว ทางพระพุทธศาสนาสอนว่า พึงปกปิดซึ่งอวัยวะอันเป็น “ที่ตั้งแห่งความละเอียด” ดังนี้ เป็นต้น

อีกประการหนึ่ง คำว่า โอตตปปะ (อ่านว่า โอตตปปะ) แปลว่า ความเกรงกลัว หมายถึงความสะดุ้งกลัวต่อผลของความชั่ว ต่อผลของความทุจริตที่ทำไว้ โอตตปปะ เป็นอาการของจิตที่หวั่นไหวเมื่อจะทำความชั่ว เพราะกลัวความผิดที่จะตามให้ผลในภายหลัง เกิดขึ้นได้เพราะคิดถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจากการทำชั่ว จากการประพฤติทุจริตของตน เช่น ตัวเองเองต้องเดือดร้อน เกิดความเสียหาย เสียทรัพย์สินเงินทอง เสียอิสรภาพ หรือถูกคนอื่นตำหนิติเตียน ถูกสังคมรังเกียจ เป็นต้น^๕

^๔ หลวงปู่เทศก์ เทสรสสี, “หิริ-โอตตปปะ”, (ข้อมูลออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.openbase.in.th/node/2887>, [๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

^๕ วิธีพิเตีย, คำอธิบาย หิริ-โอตตปปะ, (ออนไลน์), แหล่งที่มา :

ละครโศกนาฏกรรม (Tragedy) คืออะไร

อย่างที่ได้อ่านละเอียดแล้วว่า Pity and Fear มาจากการวางกฎระเบียบที่เคร่งคัดทางการละครแบบคลาสสิกโบราณของกรีก โดยนักปรัชญากรีกที่มีนามว่า อริสโตเติล ที่ชาวเอกรัชญาจะต้องรู้จักกันเป็นอย่างดี ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะในเรื่องของ กฎทางการละครคลาสสิกเท่านั้น ไม่ก้าวล้ำไปในประเด็นปรัชญาอื่นโดยรวมทั้งชีวประวัติอันเกรียงไกรยิ่งใหญ่ของนักปรัชญาท่านนี้ด้วย โดยยกให้เป็นภาระหน้าที่ของนักศึกษาในสายปรัชญาในการเล่าให้ท่านผู้สนใจใฝ่รู้เกี่ยวกับท่านผู้นี้แทน เพราะจะกล่าวถึงแต่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของ Pity and Fear และละครแบบ Tragedy เท่านั้น

ละครโศก (Tragedy) คือละครที่มีเนื้อเรื่องสำคัญอย่างคอขาดบาดตายของตัวละครสำคัญ และต้องดำเนินเรื่องจากดีเป็นร้าย โดยมากจะจบลงที่ความตายและความหายนะของตัวละครเอก โคร่งเรื่องจะต้องกระชับในตัวเอง มีเริ่มต้น ท่ามกลาง และที่สุด ที่มีเรื่องราวเชื่อมโยงกันอย่างสนิทแนบเนียน ภาษาที่ใช้ต้องโอ้อ่าสง่างาม ถ้าเป็นกลอนก็ต้องมีความไพเราะ เร้าอารมณ์และซาบซึ้งตรึงใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อธิบายในหนังสือวรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ ของ วิหัย ศิวะศรียานนท์ กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า ตามมติของอริสโตเติล ละครโศกต้องเร้าอารมณ์สำคัญ ๒ อย่าง คือ ความสงสาร (Pity) และ

<http://www.google.co.th>, [๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

ความขนพองสยองเกล้า (terror)^{๑๐} ซึ่งก็คือความกลัวหรือ Fear นั้นเอง

กล่าวกันว่า ละครโศกนาฏกรรม นี้มีทฤษฎีที่อริสโตเติลบัญญัติไว้เป็นแม่บทใน Poetics ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น แต่ก็แน่นอนว่า เมื่อกาลเวลาผ่านไป เหตุการณ์ในโลกก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามด้วย ทำให้มีการปรับเปลี่ยนวิวัฒนาการไปตามกาลสมัย ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับกฎระเบียบที่อริสโตเติลได้วางเอาไว้ เพราะในช่วงหลัง ๆ นักการละครที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้สร้างละครแนวใหม่ขึ้น เช่น วิลเลียม เชกสเปียร์ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น

เมื่อได้กล่าวถึงประเด็นนี้อีก ก็จำเป็นต้องอธิบายให้เห็นความเหมือนและความต่างระหว่างกฎระเบียบคลาสสิกกับการที่เชกสเปียร์ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบในประเด็นต่างๆ ดังนี้

ตามหลักของอริสโตเติล เนื้อเรื่องของละคร Tragedy จะต้องเป็นคนดีที่มาประสบเคราะห์กรรมอย่างน่าสงสาร เพราะจะปลุกเร้าอารมณ์ Pity and Fear นี้ได้มากกว่าคนชั่ว เพราะคนชั่วนั้นถ้าประสบเคราะห์กรรมไม่ว่าจะเป็นแบบกรรมตามสนองหรือจะประสบเคราะห์ในรูปแบบไหนอย่างไรก็ไม่อาจจะปลุกเร้าความสงสารและความกลัวได้ จะมีก็แต่สมน้ำหน้าและเคียดแค้นชิงชังเท่านั้น ซึ่งความข้อนั้นนับว่าสมเหตุผลพึงขึ้นพอสมควร

แต่เมื่อกลับมาดูตัวละครของเชกสเปียร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แมกเบ็ธ (Macbeth) ที่ฆ่ากษัตริย์ ดันแคนแห่งสกอตแลนด์แล้วขึ้นครองบัลลังก์ก็เป็นตัวละครสำคัญที่ไม่มีความดีงามเลย ซึ่งเท่ากับว่า เชกสเปียร์มีมุมมองที่ย้อนแย้งต่อทศนะของอริสโตเติลในประเด็นที่ว่า คนเราไม่จำเป็นต้องเป็นคนดีแล้วประสบกับความหายนะแล้วคนดูจะไม่สงสาร เพราะในเรื่องนี้คนดูอาจจะสงสารแมกเบ็ธก็ได้ ซึ่งลักษณะสำคัญข้อนี้มีคำอธิบายว่า บทบัญญัติให้ตัวละครสำคัญใน Tragedy จะต้องเป็นผู้สูงศักดิ์ เป็นยอดขุนพล เป็นแม่ทัพ มีความงามสง่า น่าภาคภูมิใจ แต่ความนิยมนี้ได้เสื่อมคลายลงไป เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุโรป ชนชั้นสูงมีฐานะต่ำต้อยลง เสื่อมอำนาจวาสนา เมื่อมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการปฏิวัติยุโรป (Industrial Revolution and European Revolution) ที่ชนชั้นสามัญประกอบการค้าขายร่ำรวยขึ้น จึงเกิดประเด็นปัญหาที่ว่า แล้วทำไมตัวละครเอกใน Tragedy จะเป็นชนชั้นกลางบ้างไม่ได้หรืออย่างไร ทำให้ตัวละครเอกของละครแนวนี้หลังศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา เป็นตัวละครที่ไม่ใช่ราชาพระมหากษัตริย์ยอดนักรบ แต่เป็นชนชั้นสามัญที่ร่ำรวยขึ้นมากกลับมิให้เห็นอย่างมากมาย

อย่างไรก็ตาม ประเด็นเกี่ยวกับละครโศกของอริสโตเติล ยังมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในประเด็นที่ว่า การดูละครโศกทำให้เกิด Katharsis คือการชำระล้างและการพอกให้บริสุทธิ์ ซึ่งหมายถึงการชำระล้างเหมือนกินยาถ่าย หมายความว่า การดูละครโศกเป็นการ

^{๑๐} วิทย์ ศิวะศรียานนท์, วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์, กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด. ๒๕๓๑. หน้า ๑๓๑.

ชำระล้างความสับสนและความกลัวให้หมดไป จากตัวเราโดยการดูสิ่งที่น่ากลัว เข้าทำนอง หนามหยอกเอาหนามบ่ง อารมณ์สับสนและ กลัวเป็นอารมณ์ที่มีเสน่ห์น่าตื่นตึ่ง トラบไตที่ เรารู้ว่าไม่เป็นจริง ไม่เกิดขึ้นจริงๆ เป็นแค่การ แสดง เปรียบเหมือนฝนตกนอกหน้าต่างแต่เรา อยู่ในห้อง เรามีความอบอุ่นสบายเพราะเรา ไม่ได้อยู่ในท่ามกลางสายฝน ซึ่งประเด็นที่ สอดคล้องกันคือ หลักคำสอน ๓ สัพพะปาปัสสะ อกรรมัง กุสลัสสุปปสัมปทา สจิตตะปริโยธปนัง นั่นคือ คำว่า “พอกให้บริสุทธิ์” หรือ “Purification” มาตรงกับคำว่า “สจิตตะปริโยธนัง” คือการทำให้จิตใจเฝ้าใสอยู่เสมอ

แนวคิดทางปรัชญาเกี่ยวกับปัญหาทาง จริยธรรม

ประเด็นหนึ่งที่นักศึกษาทางปรัชญา คงรู้จักกันดีในคำกล่าวของ โซเครตีส (Socrates) นักปรัชญากรีกโบราณที่ท่านได้ กล่าวไว้ซึ่งในที่นี้ จะพยายามใช้สำนวนที่เข้าใจ ได้ง่าย ๆ ชัด ๆ ว่า “ความจริงแล้ว คนที่ทำความชั่ว ไม่รู้ว่าสิ่งที่เขานั้นเป็นความชั่ว เขาจึงได้ทำความชั่วนั้นลงไป ถ้าเขารู้ว่าสิ่งนั้น เป็นความชั่ว เขาจะไม่ทำ”^{๑๑} ซึ่งดู ๆ แล้ว ขวนให้ให้เข้าใจได้ว่า ท่านโซเครตีสนี้ ให้ความเห็นใจต่อผู้กระทำความชั่วในความไม่รู้ ของผู้กระทำความชั่วของเขา ซึ่งก็เป็นที่มา ของการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับแนวคิดทาง จริยธรรมของท่านว่า ถ้าเป็นเช่นนี้คนชั่วที่ทำ

ความชั่วแล้วติดคุกเต็มบ้านเต็มเมืองนั้น ไม่รู้ จริง ๆ หรือ ว่าสิ่งที่เขาทำลงไปนั้นเป็นความ ชั่ว ซึ่งหากเป็นเช่นนี้แล้ว คนที่ทำความชั่วนั้นแล้ว ติดคุก รวมทั้งคนที่ติดคุกด้วยคดีอาญาร้ายแรง อื่น ๆ ก็ไม่รู้ว่าสิ่งที่กระทำลงไปนั้น เป็นความ ชั่ว หรือการบันดานโทสะ ความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง ความหึงหวง หรือความ ผสมปนเปของความโกรธเกลียดเคียดแค้นต่าง ๆ นานา เป็นตัวบดบังความคิด บังจิตบังใจ ของเขาทำให้เขามองไม่เห็นความเป็นจริงใน สิ่งที่เขากระทำลงไปนั้นว่า มันเป็นความชั่ว บาปหยาบเข้าได้ทำการฆ่าข่มขืน หรือการค้า ยาบ้า ฯลฯ ซึ่งเป็นที่วิพากษ์ของสังคม ออนไลน์หรือโลกโซเซียลตามสื่อต่าง ๆ ที่พบ เห็นกันในปัจจุบัน

คำศัพท์อื่น ๆ ที่สอดคล้องกับ Pity and Fear และ ทิริโอตัสเป

Katharsis or Catharsis (from Greek κάθαρσις katharsis meaning "purification" or "cleansing") is the purification and purgation of emotions—particularly pity and fear—through art or any extreme change in emotion that results in renewal and restoration. It is a metaphor originally used by Aristotle in the Poetics, comparing the effects of tragedy on the mind of a spectator to the effect of a cathartic on the body.^{๑๒}

^{๑๑} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๔, หน้า ๗๘.

^{๑๒}<https://en.wikipedia.org/wiki/Catharsis>, (สืบค้นเมื่อ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐ เวลา ๗.๓๐ น.)

แปลเอาความได้ว่า คำว่า Catharsis มาจากคำในภาษากรีกว่า Katharsis หมายถึง การชำระชะล้าง หรือการทำความสะอาดซึ่งอารมณ์ความรู้สึกโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของความสงสารและความกลัว และเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง คาธาซิส กับ Pity and Fear ในละครแบบโศกนาฏกรรม (Tragedy) ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร จะขอยกเอาคำอธิบายในเรื่องนี้ที่ได้มาจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องดังนี้

Catharsis is a term in dramatic art that describes **the effect of tragedy** (or comedy and quite possibly other artistic forms principally on the audience (although some have speculated on characters in the drama as well). Nowhere does Aristotle explain the meaning of "catharsis" as he is using that term **in the definition of tragedy in the Poetics** (1449b21-28). G.F. Else argues that traditional, widely held interpretations of catharsis as "purification" or "purgation" have no basis in the text of the Poetics, but are derived from the use of catharsis in other Aristotelian and non-Aristotelian contexts. For this reason, a number of diverse interpretations of the meaning of this term have arisen. The term is

often discussed along with Aristotle's concept of anagnorisis.^{๑๓}

Purgation หมายถึง การชำระชะล้างจิตใจให้สะอาด (บางท่านกล่าวว่า ในทางการแพทย์ หมายถึงการผ่าตัดเพื่อเอาตับไต เอาไส้เอาถุงปุงออกมาล้าง ทำความสะอาดแล้วใส่กลับเข้าไปเหมือนเดิม)

Hamartia หมายถึง ความผิดพลาดในการตัดสินใจ และการตัดสินใจที่ผิดพลาดนั้นนำไปสู่ความหายนะของตนเอง ซึ่งเป็นจุดจบของละครแบบโศกนาฏกรรม (Tragedy) อย่างเช่นการตัดสินใจที่ผิดพลาดของ King Lear ซึ่งเป็นละครโศกนาฏกรรมของ William Shakespeare ที่นักศึกษาและคณาจารย์สายภาษาอังกฤษที่ได้เรียนนิพนธ์คดีอังกฤษคงรู้จักกันดีว่า การที่ King Lear ได้ตัดสินใจผิดพลาด ยกบัลลังก์ให้แก่พระธิดาที่หนึ่งและที่สอง คือให้กับ Goneril และ Regan โดยพระองค์ตรัสถามว่า ใครรักพ่อมากกว่ากัน พระธิดาทั้งสองได้สร้างภาพเอ่อยประโยชน์เยินยอหวานหู บอกความรักความเคารพบูชาต่อ King Lear ผู้เป็นพระบิดาอย่างเปลือยแพรว ในขณะ Cordelia พระธิดาองค์สุดท้ายต้องตอบว่า "ความรักที่ข้ามีให้ท่าน ข้ารักท่านได้มากเท่าที่สามารถรักได้ ไม่มากและไม่น้อยไปกว่านั้น" พระองค์ยกบัลลังก์ให้พระธิดาทั้งสองผู้ปากหวานกันเปรี้ยว และไล่พระธิดาองค์เล็กออกจากพระราชวัง ต่อมาพระธิดาองค์แรกและองค์กลางก็ทรยศ พาสามียึดบัลลังก์

^{๑๓}<https://en.wikipedia.org/wiki/Catharsis> (สืบค้นเมื่อ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๐ เวลา ๗.๓๐ น.)

ของพระองค์ พระธิดาผู้เยาว์จากแบบขวานผ่าซากแต่จริงใจก็กลับมารบช่วยบิดา King Lear ก่อนสวรรคตก็เอ่ยคำที่เป็น Technical Term ทางวรรณคดีคือคำว่า Hamartia นี้

ความรู้สึกของคนดูที่มีต่อ King Lear ก็ตาม ความรู้สึกที่คนดูละครมีต่อชะตากรรมของ แฮมเล็ต เจ้าชายแห่งเดนมาร์ก ความรู้สึกที่คนดูมีต่อ แม็คเบธ จะถูกนำเข้าสู่กระบวนการทางจิตวิทยาภายใต้คำว่า Katharsis คือการสงสารไม่ยอมให้ตัวละครทั้งหมดตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น และกลัวต่อผลของการกระทำนั้นๆว่า ถ้าเป็นตัวเองได้ประสบพบเจอต่อเหตุการณ์เช่นนั้น กลัวว่าตัวเองจะได้รับ ความทุกข์ระทม เมื่อเกิดความทุกข์เช่นนั้นแล้ว กระบวนการต่อมาทางการละครคือ Purgation คือการชำระล้างอารมณ์โศกเศร้าในทั้งหมด จะได้จิตใจที่เข้มแข็งกลับมาและตั้งใจที่จะตั้งตนอยู่ในศีลธรรมอันดี

สัพพะปาปัสสะ อกรรมัง หมายถึง การไม่ทำความชั่วทั้งปวง
กุสลัสสูปสัมปทา หมายถึง การตั้งใจทำความดี
สจิตตปริโยธปนัง หมายถึง การทำจิตใจให้ผ่องใสอยู่เสมอ^{๑๔}

^{๑๔} สันติสุข มณีแก้ว, “ค้นพบไอเดียเพิ่มเติมเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า”, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <https://www.pinterest.es/pin/509047564117211122/>, [๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

เปรียบเทียบแนวคิดทางจริยธรรมใน Pity and Fear กับใน ทิริโอดัปปะ

จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม

สำหรับการเปรียบเทียบใน Pity and Fear และ ทิริ โอดัปปะนั้น ในที่นี้ มี ๔ คำศัพท์ คือ คำว่า ทิริ คำว่า โอดัปปะ คำว่า Pity และคำว่า Fear (ความละอาย-ความกลัว-ความสงสาร -ความกลัว) เมื่อนำมาคัดกรองเอาแต่ประเด็นหลักโดยตัดหัวข้อหรือประเด็นที่ซ้ำซ้อนออกไป แล้วจะเหลือเพียง ๓ คำ หรือ ๓ ประเด็นซึ่งก็ได้แก่

๑. ความละอาย หรือความอาย ในทางจริยธรรมหมายถึงความรู้สึกไม่กล้าสู้หน้ากับผู้คน ถ้าหากตนได้กระทำในสิ่งที่สังคมทั่วไปเขากำหนดว่า การกระทำนั้น ๆ เป็นความเลวทราม ต่ำช้า

๒. ความกลัว หรือความเกรงกลัว ในทางจริยธรรมหมายถึงความหวาดกลัว ความหวาดระแวงต่อผลของบาปกรรมที่ตนจะได้รับ ถ้าหากตนได้กระทำสิ่งนั้นลงไปและความกลัวนี้ส่งผลให้คนไม่ทำความชั่ว เปรียบเหมือนคนในยุคสุโขทัยที่ได้อ่านวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่อง ไตรภูมิพระร่วงแล้วกลัวตกนรก จึงไม่กล้าทำบาปทำให้สังคมไม่มีการเบียดเบียนกัน

๓. ความสงสารหรือความเมตตา ในทางจริยธรรมหมายถึงความรู้สึกอยากช่วยให้คนอื่นได้รับความสุข ความไม่ยอมให้ใครๆได้รับความทุกข์ และความรู้สึกนี้จะส่งผลให้บุคคลไม่คิดที่จะเบียดเบียนกัน

เมื่อจับคู่กันได้ เพียง ๑ คู่ คือคู่ของ โอดัปปะกับ Fear แล้ว จะเห็นความสอดคล้องต้องกันระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับ

ความกลัวในทางพระพุทธศาสนาและความกลัวในละครคลาสสิกของกรีก คือการที่ความกลัวทั้งสองฝ่ายนี้มุ่งผลไปที่ความสงบสุขของสังคม การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนในสังคม ความต่างกันของคำว่า หิริ กับ Pity หรือ ความละอาย กับความสงสาร จึงสามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันในรูปแบบของ Contrast ดังนี้

ความอาย หรือความ ละอาย เป็นความดีงามอย่างหนึ่ง โดยสังคมไทยนั้น คำนี้ ถือว่าเป็นคำหนัก เพราะคนในสังคมมักจะพูดคำว่า “ไร้อาย” หรือ “หน้าด้าน” เป็นคำตำหนิ ประณามที่มีผลรุนแรง

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า ความละอายต่อบาปจะเข้ากับความกลัวต่อผลของบาปในกรณีของการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ส่วนหลักหรือกฎของละครคลาสสิก จะให้น้ำหนักของความสงสารว่าสามารถนำไปประกอบให้เข้ากับความกลัวที่คนดูมีต่อผลของตัวละคร ซึ่งความชัดเจนนี้จะมีในตารางเปรียบเทียบเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามในกฎ ๒ ประการนี้ในเนื้อหาที่จะกล่าวถึงข้างหน้า

อย่างไรก็ตาม บทความนี้ไม่ได้หมายความว่า ความกลัวใน โอตตูปปะ ไม่ได้อาศัยสิ่งเร้าจากภายนอกจึงจะกำหนดรู้และไม่ทำบาป และไม่ได้หมายความว่า คนที่กลัวใน Fear นั้น ไม่มีปัญญากำหนดได้ว่า สิ่งที่ทำนักรกระทำนั้นผิดและไม่ทำบาป หากแต่เป็นการตั้งข้อสังเกตว่า โดยส่วนมากแล้ว แนวคิดทางยุโรปหรือทางตะวันตกนั้น ในแง่ของคุณธรรมจริยธรรม บุคคลต้องอาศัยการกระตุ้นหรือปลุกเร้าจากภายนอกก่อนจึงจะกำหนดได้ว่า จะไม่กระทำความบาปลงไป ในขณะที่ทาง

ตะวันออกส่วนมาก มักจะกำหนดรู้ได้ด้วยตัวเองไม่ต้องอาศัยสิ่งเร้าจากภายนอก(แต่ต้องจำแนกตามหลักบัวสี่เหล่าด้วย)

ตัวอย่างตัวละครที่สะท้อนให้เห็นในประเด็นทางจริยธรรม

เมื่อได้ทราบแล้วว่า ละคร โศกนาฏกรรม หรือ หรือที่เรียกกันว่าละคร โศก หรือ ละครเศร้านั้น ไม่ใช่เรื่องราวทุกข โศกของตัวละครธรรมดาสามัญชนคนทั่วไป แต่เป็นละครที่มีภาวะเปี่ยมของ “ละครคลาสสิก” ตามแบบฉบับดั้งเดิม ซึ่งกฎสำคัญประการหนึ่งคือ ตัวละครสำคัญ หรือตัวละครเอกจะต้องเป็นคนที่ยิ่งใหญ่ เป็นผู้มีศถาบรรดาศักดิ์สูง ดังนั้นจึงจะทำการศึกษาผ่านทางตัวละครสำคัญของละคร โศกนาฏกรรมทั้งหมดของ วิลเลียม เช็คสเปียร์ (William Shakespeare) พอสังเขปดังนี้

ละครโศกนาฏกรรมของ วิลเลียม เช็คสเปียร์รวบรวมมาได้ทั้งหมด ๑๑ เรื่อง จัดเรียงตามปี ค.ศ.ที่แต่งได้ดังนี้ Titus Andronicusเขียนเมื่อปี ค.ศ.1591-1593, Romeo and Julietเขียนเมื่อปี ค.ศ.1594-1595, Julius Caesarเขียนเมื่อปี ค.ศ.1599-1600, Hamletเขียนเมื่อปี ค.ศ.1600-1601, Troilus and Cressida (1601-1602) เรื่องนี้มีการระบุในตอนแรกว่าเป็นละครแบบสุขนาฏกรรม หรือ Comedyแต่ในปัจจุบันได้มีการระบุอย่างชัดเจนแล้วว่าเป็นแบบ tragedy, Othello (1604-1605), King Lear (1605-1606), Timon of Athens (1605-1608), Antony and Cleopatra (1606-1607), Coriolanus (1607-1608), Cymbeline (1609-1611)ซึ่งจะขอรวบรวมสรุปในประเด็นสำคัญที่ว่า ตัว

ละครเอก (Protagonist) ของละคร โศกนาฏกรรมของ เซกสเปียร์นี้ เป็นบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ชั้นผู้นำที่ไม่ธรรมดา ตัวอย่างเช่น King Lear เป็นกษัตริย์ Hamlet เป็นเจ้าชายแห่งเดนมาร์ก จูเลียส ซีซาร์ เป็นผู้นำผู้ยิ่งใหญ่ของโรมัน ดังนี้ เป็นต้น^{๑๕}

นับได้ว่ามีความสอดคล้องกันทางรูปศัพท์และความหมายของคำศัพท์บางประการในการเปรียบเทียบนี้ เนื่องจากคำว่า หิริ ไปพ้องเสียงกับคำว่า Pity ส่วนคำว่า โอดตปปะ ไปมีความหมายพ้องกับคำว่า Fear คือ “ความกลัว” และเนื้อหาที่กล่าวมาทั้งหมดก็สอดคล้องต่อกัน คือดำเนินไปในทางเดียวกัน ในความต้องการให้สังคมเกิดความสงบสุข

ย้อนกลับไปเปรียบเทียบความหมายของคำว่า หิริ กับ Pity อีกครั้ง จะเห็นความแตกต่างในประเด็นของความหมายของคำศัพท์ กล่าวคือ คำว่า หิริ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง “ความละอายต่อบาป” ในขณะที่ Pity หมายถึงความสงสาร ประเด็นนี้จึงเป็นแค่การพ้องกันทางคำศัพท์ในเรื่องของ “สัมผัสสระ” เพียงเท่านั้น ส่วนนัยยะเบื้องลึก จะมีการอธิบายตามประเด็นนั้น ๆ ดังนี้

หิริ ในเรื่อง ออดิพุส จะหมายถึงความรู้สึกที่คนดูมีต่อออดิพุสมีความละอายต่อการกระทำของตนที่ได้กระทำความผิดบาปตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นการกระทำผิดขนาด การล่วงประเวณีต่อมารดาของตน

^{๑๕} เปลื้อง ณ นคร, บริทรศน์แห่งวรรณคดีอังกฤษ, กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น, ๒๕๒๙, หน้า ๖๘.

Pity ในเรื่องออดิพุส คือความรู้สึกที่คนดูสงสารตัวเอง ที่ที่มีต่อ ออดิพุส ที่เห็นออดิพุส ตัดพ้อต่อว่าตัวเองในทำนองว่า ทำไมตนจึงได้โง่เขลาเบาปัญญาไม่สามารถจำแนกแยกออกได้ว่า อะไรถูกอะไรผิด สิ่งไหนดีสิ่งไหนไม่ดี ทำไมสภาพแวดล้อมทั้งหมดจึงได้เป็นเหมือนความจงใจที่จะผลักดันให้ตกไปสู่ความผิดพลาดทั้งหมด

โอดตปปะ คือ การที่คนดูเกิดความกลัวต่อผลที่จะเกิดตามมา กลัวต่อการเผชิญหน้ากับผู้คนในสังคม

Fear ในเรื่อง ออดิพุส จึงอธิบายในความหมายเดียวกันกับที่ได้อธิบายในความหมายของ โอดตปปะ ที่ได้กล่าวแล้วนั้น เป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า ความเมตตา สงสาร หรือว่าคุณธรรมของความเป็นคนมีเมตตา กรุณา เป็นคุณธรรมสากล เป็นคุณธรรมระดับโลก คือเป็นคุณธรรมที่ยอมรับกันทั่วโลกว่า สามารถระงับยับยั้งความเลวร้ายรุนแรงที่เกิดจากจิตใจของมนุษย์ได้ และนับเป็นความสอดคล้องต่อกันในแนวคิดทางปรัชญา วรรณคดี ทั้งทางตะวันตกและตะวันออก โดยที่ทางตะวันตกจะเป็นความสงสารและความกลัว หรือ Pity and Fear ส่วนในทางตะวันออกจะเป็น หิริ และ โอดตปปะ หรือ ความอายต่อบาป และความเกรงกลัวต่อผลของบาป ในขณะเดียวกัน Pity and Fear เป็นทฤษฎีการละครที่ต้องอาศัยสิ่งเร้าหรือตัวเร้าจากภายนอก นั่นคือการเห็นตัวอย่างจากตัวละครเอก (Protagonist) ในละครแบบโศกนาฏกรรม จึงกลัวที่จะได้รับผลร้ายจากการกระทำของตน เฉกเช่นเดียวกันกับตัวละครสำคัญดังกล่าว ในขณะที่ทางตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะเน้นสิ่งที่เป็น
สิ่งเร้าภายใน เป็นสิ่งที่ปลุกฝังจากคำสอนที่
แต่บรรพบุรุษที่เห็นว่า คนเราเกิดมาต้องเป็น
คนที่มีจิตใจที่ประกอบด้วยความเมตตากรุณา
และแนวคิดนี้สอดแทรกอยู่ในนวนิยายต่าง ๆ

ที่นำมาสร้างเป็นภาพยนตร์บ้าง ละคร
โทรทัศน์บ้าง ที่สื่อว่าคุณคนจะต้องมีความ
เมตตาจึงจะได้รับผลดี ผิดกับคนที่ไม่มีความ
เมตตากรุณาจะได้รับร้ายในตอนจบ

บรรณานุกรม

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือภาษาไทย

เปลื้อง ณ นคร. **ปริทรรศน์แห่งวรรณคดีอังกฤษ**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น, ๒๕๒๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

วิทย์ ศิวะศรียานนท์, **วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์**, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช จำกัด,
๒๕๓๑.

อนุรัชนี จาตุศรีพิทักษ์. **ประวัติวรรณกรรมเอกอังกฤษ ตั้งแต่สมัยอังกฤษโบราณจนถึง
คริสต์ศตวรรษที่ ๑๗**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

[ออนไลน์] แหล่งข้อมูล <https://en.wikipedia.org/wiki/Catharsis> (สืบค้นเมื่อ ๑๗ ตุลาคม
๒๕๖๑ เวลา ๗.๓๐ น.)

วิกิพีเดีย, คำอธิบาย Shakespearean Tragedy, (ออนไลน์), แหล่งที่มา :

[https://en.m.wikipedia.org/wiki/.\[๑๒_กรกฎาคม_๒๕๖๑\].](https://en.m.wikipedia.org/wiki/.[๑๒_กรกฎาคม_๒๕๖๑].)

คำอธิบาย หิริ-โอดัปปะ, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.google.co.th.>,

[๑๒_กรกฎาคม_๒๕๖๑].

คำอธิบาย Neo-Classic, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <https://th.m.wikipedia.org.>,

[๑๒_กรกฎาคม_๒๕๖๑].

สันติสุข มณีแก้ว, “ค้นพบไอเดียเพิ่มเติมเกี่ยวกับพระเจ้า”, (ออนไลน์), แหล่งที่มา :

<https://www.pinterest.es/pin/509047564117211122/>, [๑๒_กรกฎาคม

๒๕๖๑].

หลวงปู่เทสร์สี, “หิริ-โอดัปปะ”, (ข้อมูลออนไลน์), แหล่งที่มา

<http://www.openbase.in.th/node/2887>, [๑๒_กรกฎาคม_๒๕๖๑].

Pantip, คำอธิบาย ปมอดิพิฐ, (ออนไลน์), แหล่งที่มา : <http://www.clipmass.com>, [๑๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑].

๒. หนังสือภาษาอังกฤษ

Heidi M. Hurd. **The Morality of Mercy**. OHIO STATE JOURNAL OF CRIMINAL LAW.Vol.4. 2007.

Jeffrie G. Murphy, **Remorse, Apology, and Mercy**, OHIO STATE JOURNAL OF CRIMINAL LAW.Vol.4. 2007.

John Tasioulas, **Repentance and the Liberal State**, OHIO STATE JOURNAL OF CRIMINAL LAW.Vol.4. 2007.

Mark Lauchs, Justice and equity v mercy, **Australian Association for Professional and Applied Ethics 12th Annual Conference**, 2005.

Martin Gray. **A Dictionary of Literary Terms(Second Edition)**. New Delhi : Dorling Kindersley Pvt. Ltd. 2011.

Martha C .Equity and Mercy. **Philosophy & Public Affairs**, Vol. 22, No. 2, 1993.

R. A. Duff, **The Intrusion of Mercy**, OHIO STATE JOURNAL OF CRIMINAL LAW.Vol.4. 2007.

Robert L. Misner, **A Strategy for Mercy**, 41 Wm. & Mary L. Rev. 1303, 2000.

Sangharakshitta, **Living with Kindness : The Buddha's Teaching on Metta**, Wisdom Tree. 2008.

Stephanos Bibas, **Forgiveness in Criminal Procedure**, OHIO STATE JOURNAL OF CRIMINAL LAW. Vol. 4. 2007.

Stephen P. Garvey, **Questions of Mercy**, OHIO STATE JOURNAL OF CRIMINAL LAW. Vol. 4. 2007.

